

Vuoden 1883 muinaismuistoasetus ja valtionarkeologin virkasääntö vuodelta 1885 merkitsivät muinaismuistohallinnon aktivoitumista maassamme. Erilaisten kulttuurimuistomerkkien suojelutoiminta kytkettiin kiinteämmin muinaistieteellisen toimikunnan tehtäviin. 1880-luvulla joutuivat maamme merkittävimmät muistomerkit, ~~linnat~~ linnat erityisen suojelu- ja tutkimustoiminnan piiriin. Tässä suhteessa oli varsinkin ensimmäisen valtionarkeologin J. R. Aspelinin toiminta varsin keskeinen.

Myös Kajaanin linna joutui 1880-luvulla erityisen huomion kohteeksi. Muinaistieteellisen toimikunnan aktiviteetti Kajaanin linnan suhteen lisääntyi merkittävästi. Toimikunta alkoi entistä enemmän tehdä aloitteita Kajaanin linnan raunioiden kunnostamisesta. 1886 toimikunta pyysi keisarilta lupaa saada tehdä kustannusarvio raunioiden kunnostamisesta ja Aspelin esitti 1888 muinaistieteelliselle toimikunnalle, että linnassa~~x~~ suoritettaisiin katselmus ja tehtäisiin ^{ohi määrännyt jo} ~~määräsikin~~ kustannusarvio korjauksista. Senaatin kirkollisasiain toimikunta ^{ohi määrännyt jo} ~~määräsikin~~ 1886 suoritettavaksi katselmuksen ja määräsi arkkitehdin tekemään kustannusarvion linnan korjauksesta. Korjausehdotus ei kuitenkaan miellyttänyt toimikuntaa, vaan se pyysi uutta ehdotusta, mutta ehdotti, että kii-reellisimmät linnan osat korjattaisiin heti.

Senaatin esityksestä Yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehti Jac. Ahrenberg oli tehnyt linnan korjaussuunnitelman vuonna 1889, jonka myös muinaistieteellinen toimikunta oli hyväksynyt. Korjaussuunnitelma oli sangen laaja ja se oli tehty ajan romantisoivien restauroimtiperiaatteiden mukaan. Suunnitelma sisälsi kehämuurin korjauksen ja linnan toisen kerroksen tekemisen kuljettavaksi sekä tornien kattamisen. Kustannusarvion suuruus oli 12.353 markkaa 90 penniä.

Senaatti myönsi linnan korjaukseen kuitenkin vain 5000 markkaa ja Kajaanin kaupunki 1000 markkaa. Tällä määrärahalla ei Ahrenbergin laatimaa suunnitelmaa voitu läheskään toteuttaa, vaan työt oli kehitettävä linnan kaikkein heikoimpiin osiin. Töitä suoritettiin kesinä 1890, 1891 ja 1892.

Kajaanin linnassa suoritettut työt saivat myös osakseen sangen kirpeätä kritiikkiä. Paikallinen sanomalehti Kaiku kirjoitti 13. 3. 1892 mm. seuraavaa: " Se tapa, jolla työt täällä viime kesänä tehtiin, laiskoilta, huononpuoleisilta miehiltä, on täällä paljon moitittu. Liekö syy leväperäiseen työtapaan ollut syissä vai sepissä, varmaa vaan on, että kun valtio täällä teettää korjaustöitä esim. suluilla, saavat miehet toisin tavoin liikkua " . Osittain tämän kirjoituksen vuoksi katsoi muinaistieteellinen toimikunta tarpeelliseksi antaa töistä selostuksen, jonka se toimitti myös keisarille. Selostuksen mukaan länsitorni oli kaivettu ja vapautettu sorasta. Ämmäkosken putouksiin päin oleva muuri oli madallettu tornimuurin korkeuteen. Tämä muuri oli valokuvattu ennen ja jälkeen "restauroinnin" . Lisäksi toimikunta esitti, että Kajaanin töiden johtoon saataisiin sama arkkitehti, joka johti mm. Raaseporin ja Kuusiston korjaustöitä, koska entinen töiden johtaja oli tehtävään sopimaton.

Jo kesällä 1892 oli korjaustöiden yhteydessä suoritettu rakennus-
arkeologisia kaivauksia, mutta muinaistieteellinen toimikunta halusi perusteellisempia tutkimuksia. Vuoden 1893 töihin senaatti oli myöntänyt 5000 markkaa, mutta ilmoitti, että raunioiden systemaattiseen kaivaukseen ei ollut mitään syytä. Työt oli suoritettava Yleisten rakennusten ylihallituksen ja muinaistieteellisen toimikunnan yhteistyöllä.

Tämän enempää ei 1800-luvun kuluessa linnan hyväksi ~~suoritettu~~^{ehditty} tehdä.

1900-luvun puolella linnan korjaustöitä jatkettiin. Varsin keskeiseksi ongelmaksi 1900-luvun alussa muodostui padon rakentamisen Ämmäkoskeen, jonka vuoksi veden pinta linnan kohdalla olisi huomattavasti kohonnut. Tähän kysymykseen kiinnitti Juhani Rinne erityistä huomiota ^{ol}surittaessaan tarkastusmatkan Kajaaniin 23. - 25. 6. 1907. Samalla kun Rinne korosti linnan korjausten jatkamisen tärkeyttä hän tähdensi sitä, että korjaustöihin ei kannattanut ryhtyä, jos veden pinta koskessa nousi niin korkealle, että linnan alimmat osat jäisivät veden alle. Rinteen mukaan oli ryhdyttävä toimenpiteisiin tämän estämiseksi. Rinne kirjoitti asiasta muistion, jonka hän lähetti Oulun läänin kuvernöörille ja jossa hän pyysi toimenpiteitä linnan suojelemiseksi vedoten mm. muinaismuistoasetukseen.

Toinen osapuoli Kajaanin Puutavara Osakeyhtiö puolestaan katsoi, että patoaminen ei vahingoittanut linnaa, vaan päin vastoin patoaminen vähentäisi kosken syövyttävää vaikutusta. Yhtiön mukaan valtionarkeologin huolehtiminen oli turhaa ja korosti sitä, että padon rakentamisesta riippui kansalaisten elinehtojen parantaminen.

1908 suoritettiin tutkimukset veden pinnan tasosta ja pyydettiin eri osapuolien lausunto asiassa. Rinteen mukaan Kajaaniⁿ maistraatti ja puutavarayhtiö välttelivät ilmoitusta veden pinnan kohottamisesta. Hänen mukaansa ei edes tie- ja vesirakennusten ylihallitus tiennyt näistä aikeista. Rinne ehdotti, että Oulun läänin kuvernööri estäisi veden pinnan nostamisen ainakin siihen saakka kunnes muinaistieteellinen toimikunta on tehnyt päätöksen linnan suojaamisesta. Samalla hän toivoi piirustuksia veden pinnan nostamisesta.

1909 suoritettiin linnassa jälleen korjauksia. Senaatti oli myöntänyt sitä varten 2000 markkaa. Töiden johtajana ja suunnitte-

lijana oli tällöin arkkitehti C. Frankenhäuser. Linnan korjaukset keskittyivät itänurkan uudelleenmuuraamiseen ja vahvistamiseen, länsinurkan ja kaupungin puoleisen muurin saumaukseen ja kiilaamiseen ja erilaisiin puhdistustöihin.

Vuoden 1910 töistä laati suunnitelman Oulun läänin rakennuskonttorin hoitaja arkkitehti Harald Andersin. Sen mukaan aikaisemmin tiilellä korjatut linnan osat korjattaisiin uudelleen harmaakivellä alkuperäiseen asuunsa. Samoin linnan pohjoismuuri oli korjattava ja suorittaa saumauksia ja kiilauksia. Kustannusarvio oli 600 markkaa. Tiiliöiden korjauksiin ei kuitenkaan ryhdytty lähinnä Rinteen ehdotuksen vuoksi. Korjaukset käsittivät vain saumauksia ja kiilauksia.

1911 suoritettiin töitä Kuopion läänin rakennuskonttorin suunnitelman mukaan. Määrärahan pienuuden takia työt jäivät sangen vähäisiksi. Töitä suoritettiin pääasiassa etelätornin ulkoseinissä.

1910-luvun lopulla ei mitään mainittavia töitä linnassa tehty. Vähäiset työt olivat pääasiassa puhdistus- ja siivoustöitä, joita Kajaanin kaupunki jatkuvasti ehdotti ja joihin se itse oli haluton sen vuoksi, että linna ei varsinaisesti kuulunut sille. Uittoyhtiöltä, joka suoritti tukkien uittoa koskessa, kiellettiin uittoköysien kiinnittäminen linnaan, minkä vuoksi uittoyhtiö rakensi toimikunnan luvalla erityiset betoniset kiinnikkeet linnan viereen.

1920-luvulla olivat työt myös sangen vaatimattomia. Mainittavin työ oli porttien rakentaminen linnan yli kulkevan sillan kaiteeseen. Työ suoritettiin 1922.

1930-luvulla aktiivisuus linnaa kohtaan taas lisääntyi vähäksi aikaa. Syynä oli uuden sillan rakentaminen linnan yli. Jo 1934 oli Kainuun Museoyhdistys kiinnittänyt toimikunnan huomiota uuden sillan rakentamiseen. Yhdistyksen mukaan silta ei saisi turmella linnaa ja se oli suunniteltava siten, että se sopi hyvin ympäristöön. Yhdistys ehdotti myös linnan perusteellista tutki-

5.

mista. Uuden sillan rakennustyöt aloitettiin 1936. Rakennus-
töissä jouduttiin kaksi sillan maatuokea sijoittamaan linnaan,
minkä vuoksi siellä jouduttiin suorittamaan kaivauksia. Kai-
vauksissa ei kuitenkaan ollut mukana toimikunnan asiantuntijoi-
ta, vaan ne suoritettiin töitä urakoineen yhtiön toimesta.
Kainuun Museoyhdistys pyysi toimikunnalta asiantuntijaa pai-
kalle, mutta heitä ei saatu Kajaaniin. Töitä johtanut rakennus-
mestari valvoi itse kaivausta ja otti esilletulleet löydöt tal-
teen.

Asiakirjojen mukaan uuden sillan rakentaminen ei aiheuttanut
kovinkaan paljon keskustelua. Sanomalehdistössä oli varsin run-
saasti kirjoituksia sillan rakentamisesta ja myös linnasta, mut-
ta sillan rakentaminen ei herännyt suurempaa kritiikkiä. Myös
muinaistieteellinen toimikunta oli sillan rakentamisen suhteen
sangen passiivinen.

1937 eduskunta oli myöntänyt 125. 000 markkaa linnan korjaus- ja
puhdistustöihin. Samana vuonna Kainuun Museoyhdistys anoi kau-
pungilta 5 000 markkaa linnan puhdistamiseen. Kaupunginhalli-
tus ei kuitenkaan suostunut tähän ja perusteli päätöstään sil-
lä, että linna ei kuulunut kaupungille. Myöhemmin samana vuon-
na kaupunki antoi kuitenkin 5000 markkaa, sillä ehdolla, että
valtio antoi saman määrän. Valtio myönsi vielä samana vuonna
40 000 markan lisämäärärahan puhdistustöihin ja lisäksi Kaja-
nin Puutavara Osakeyhtiö myönsi 10 000 markkaa.

1938 Kainuun Museoyhdistys ehdotti, että sillalta rakennetta-
isiin portaat linnaan ja nämä portaat myöhemmin tehtiinkin.
Muinaistieteellisen toimikunnan passiivisuutta osittaa myös se,
että Kajaanin kaupungin 1937 myöntämää määrärahaa ei ollut vie-
lä 1939 käytetty ja Kajaanin kaupunki käytti summan itse linnan
istutuksiin.

1942 tehtiin linnassa pienempiä vuosikorjauksia, kuten muurien
pääallystämistä ja puhdistustöitä Rakennushallinnon Oulun pii-
rikonttorin määrärahan turvin.

